

JAN H. EEKHOUT, *De Boer zonder God*, Zeeuwsch-Vlaamsche roman, Amsterdam, U.M. Holland, zonder jaartal.

Er verschijnen nog steeds vrij veel Brabantsche, Zeeuwsche of Vlaamsche boeren-romans, maar het is opmerkelijk hoezeer hun rythme verschilt van die uit Streuvels' tijd. Zij hebben het fel-kloppende,forsch-heldere van Streuvels niet meer; zij zijn gespeend ook van de levensverrukking die soms een Timmermans eigen was; zij zijn zwaarder, weemoediger, bedrukker. Deze boerenromans spreken ons van een innerlijken strijd, een strijd der geslachten; zij toonen ons den ouden boer tegenover zijn zoons en opvolgers, den ouden boer tegenover de stad, tegenover de techniek, en soms tegenover God. De boer is zich zelf niet meer! Sinds Streuvels den boer nog gaf als een Breugelschen boer, stoer, aardsch, zich onderwerpend aan wetten van aarde en hemel, is er een boer opgestaan die zich ontworteld weet aan de aarde, welke toch zijn eenig bestaansrecht is! De stad grijnst hem van verre aan, het geloof zijner vaderen taant, de techniek lokt en hoont hem, hij geraakt in conflict door zijn strijd om het oude te willen bewaren, en voelend, voorvoelend zijn verlies. Hij komt in opstand tegen zijn eigen afvalligheid en die zijner kinderen; hij tracht het oude tegen het nieuwe te verdedigen.

Al deze conflicten vinden een weerspiegeling in den gewestelijken roman. De boer is niet meer een machtig dienaar Gods, hij is een gemartelde, die het hoe en het waarom der dingen niet meer kent, die zich op d'eigen veste voelt wankelen en wien nog alleen een ingeschapen liefde met den grond staande houdt. Deze „boer zonder God” uit den roman van Eekhout is een groote boer uit Zeeuwsch-Vlaanderen, die door de lectuur van Büchner en Multatuli zijn geloof verloor; hij is een heiden die alleen aan de wetten der natuur en aan zich zelf, niet aan die van een Almacht gelooft. Wel houdt hij star vast aan de oude boersche begrippen van eenvoud, plicht, werkzaamheid. Ook deze begrippen schijnt zijn eenige zoon niet te kennen en hier ligt de geboorte van haat: hij verafschuwt zijn eigen zoon. Dat hij diepin zich zelf haat, beseft hij niet. Eerst nadat de zoon voor langen tijd de hoeve verlaten heeft en de oude boer een wonderlijke liefde in zijn eigen hart ontdekt voor het onecht kind van dien zoon, eerst dan begint hij zich zelf tegemoet te reizen en zijn zoon te kennen. De boer aan het slot buigt zijn hoofd voor God. Ten slotte erkent zijn hart een macht boven hem, den Eenmansboer. Niet door het bewuste denken bevrijdt hij zich, maar door de machten der liefde die hem aan zijn kleinkind binden — de mysterieuse kracht van liefde die hem tenslotte de oogen opent. Zoo werd dit boek een loflied op de liefde. Het is hier en daar wat al te geladen van stijl en toch weer wat kleurloos — wat al te dynamisch en daarnaast wat te dweeperig, maar alles bij elkaar boeit het een dieperen aandacht en klinkt er iets uit op, dat op bevrijding duidt. Het is misschien de schuld van zijn tijd, niet die van den